

Az 1944-45-ös tényfeltáráshoz több pénz kellene

- hangsúlyozza a tömegsírok összeírásával és feltáráásával megbízott szerbiai bizottság titkára

A szerb kormány 2009. július 9-én hozta meg döntését az 1944. szeptember 12-e után keletkezett tömegsírok összeírásával, feltáráásával és az áldozatok listájának összeállításával megbízott tényfeltáró bizottság megalakításáról. A bizottság alakuló ülésére 2009. november 19-én került sor. A munka azonban anyagiak híján csak később indult be. Az ország területén eddig több mint 250 tömegsirt vettek nyilvántartásba és több mint 30 ezer áldozat nevét írták össze, közülük 12 ezer vajdasági. Srđan Cvetković történésszel, a bizottság titkárával a kaboli (Kovilj) magyarság tragédiájáról szóló könyvnek a belgrádi magyar nagykövetségen történt bemutatója után készült az interjú, amely a [Tükör rovatban](#) olvasható

Az igazság feltáráásával mielőbb eljutni a megbékéléshez

Hangsúlyozza Srđan Cvetković történész, a belgrádi kortörténeti intézet szakmunkatársa

A szerb kormány 2009. július 9-én hozta meg a tényfeltáró bizottság megalakításáról szóló döntését. A bizottság alakuló ülésére 2009. november 19-én került sor. A munka azonban anyagiak híján csak később indult

be. Az ország területén eddig több mint 250 tömegsírt vettek nyilvántartásba és több mint 30 ezer áldozat nevét írták össze, közülük 12 ezer vajdasági. Srđan Cvetkovićyal, a kaboli (Kovilj) magyarság tragédiájáról szóló könyvnek a belgrádi magyar nagykövetségen megtartott bemutatója után készült az interjú.

- Mennyi időnek kell még elmúlnia ahhoz, hogy sor kerülhessen a magyar és a szerb nép történelmi megbékélésére?

- Én azt hiszem, hogy ehhez nem kell elmúlnia egyetlen pillanatnak sem. A megbékélésre már rég sor kellett volna, hogy kerüljön. A társadalmat már régen szembesíteni kellett volna az igazsággal, minden erőszakkal, a gonosztettekkel, annál is inkább mert ezek nem a közelmúltunkban történtek, hiszen közel hetven év telt el az óta. Az igazság feltárása kell, hogy alapul szolgáljon a végső megbékéléshez. A magyarok és szerbek ma élő generációinak az a feladata, hogy erre mielőbb sor kerüljön. Most a politikusoknak kell megtenniük a fontos lépéseket, mert én azt hiszem, hogy népeink részben már megbékéltek egymással. Ugyanakkor fontos, hogy ez szimbolikusan és gesztus értékűen is kifejezésre jusson. Közben beszélni kell mindarról, aminek az említése hosszú évtizedeken át tiltva volt, mert az elhallgatott dolgok még mindig érezhetően terhelik a két nép viszonyát. Annak ellenére, hogy kényes történelmi kérdéssről van szó, ez ma már nem számíthat jelentős akadálnak a megbékélés felé vezető úton. A legfontosabb, hogy a társadalomban kialakuljon egy humánus viselkedési forma a múlt áldozataival szemben, mert sajnos nagyon sok embernek ártatlanul kellett meghalnia.

- A szerbiai sajtót olvasva az ember azt látja, hogy a szerbségen belül is sok kérdés még tisztázásra vár. Sor kerülhet-e a magyar és a szerb nép megbékélésére azt megelőzően, hogy Szerbiában megbékélnének egymás között a kommunista partizánok és a királypárti csetnikiek leszármazottai? Példaként említeném, hogy a 92 éves Jovo Kapičićet, a hírhedt kommunista állambiztonsági szolgálat, az UDBA tábornokát, a Goli otoki (Kecske szigeti) haláltábor parancsnokát a minap Belgrád belvárosában megtámadták és összeverték.

- Ezeket a bűncselekményeket nem lehet csak, kizárólagosan nemzeti vonatkozásban szemlélni. Kétségtelen, hogy ezeknek nemzeti színezete is volt. Az itt élő magyarok ugyanis szimpatizánsai voltak a magyar karhatalomnak és közülük sokan tagjaivá váltak egyik vagy másik magyar előjelű „megszálló” formációnak. Ugyanakkor történelmi szempontból érthető, hogy a magyarság nem a „megszállót”, hanem a „felszabadítót” látta az új hatalomban. Szerintem mégsem a nemzeti indíttatásban keresendő a gonosztettek elkövetésének az elsődleges magyarázata, ugyanis a II. világháború végén a győztes erők ugyanúgy tekintettek mindenkire, aki szembeszállt az ő ideológiájukkal. Azokra rásütötték a „megszállókkal kollaboráló” bélyeget. Hangsúlyozni szeretném, hogy a kaboli (kovilji) esethez hasonlóan, ahol a szerbeket megmentő Dunafalvi Lajos csendőrtiszt és Horváth Mihály az új hatalom számára „kollaboránsnak” számított. A szerbség körében is voltak, a Szerb Királyi Hadsereggel és a Nedić-kormányzattal együttműködő, ettől függetlenül a háborús időszakban derekasan helyt álló becsületes polgárok, akiket családjukkal együtt ugyanúgy „kollaboránsként” kezeltek, mint az említett kaboli magyarokat. Ezekről a szerb családokról annak idején ugyanolyan listák készültek, mint az érintett magyarokról és nekik is ugyanúgy évtizedeken át hallgatniuk kellett a történekről, mint a magyaroknak. Őket is épp úgy megtizedelték, és ugyanúgy a vagyonukat is elvették tőlük. A németekkel és a magyarokkal szemben azonban a megtorlás még kifejezettebb volt, mivel őket kollektív módon is megbélyegezték a miatt, mert ők szimpatizáltak a megszállónak minősített korábbi hatalommal. A kérdés megoldásának kulcsa abban keresendő, hogy az igazságszolgáltatás a II. világháború végén nem szelektív módon történt, hanem kollektív módon ítélték el családokat, csoportokat, közösségeket. Ez pedig megengedhetetlen az igazságszolgáltatás mai mércéi alapján, mert ez az egyéni, nem pedig a kollektív felelősségre vonásból indul ki. Ha Szerbia ma azt követeli a Hágai bíróságtól, hogy egyéni felelősség alapján vonja felelősségre a háborús bűnökkel gyanúsított személyeket, ne pedig az országot marasztalja el, akkor ezt az elvet alkalmaznia kell azokkal a polgáraival szemben is, akiket a II. világháború végén kollektív módon meghurcoltak. A kollektív bűnösség elve ma nem alkalmazható sem a németekre, sem a magyarokra, de a szerbség csoportjaira sem.

- Elégedett-e a köztársasági kormány által létrehozott tényfeltáró bizottság munkájával? Panaszkodnak ugyanis az érintettek, hogy lassan halad a munka.

- A terepi munka valóban lassan megy. Ezzel szemben az áldozatok névsorának az összeállítása jó ütemben halad, ugyanis két év alatt több mint 30 ezer nevet írtunk össze. Annak köszönhetően, hogy a kormány megszüntette a kérdéses időszakra vonatkozó állami dokumentumok nagy részének a titkosítását, felgyorsult a munka. Az általunk összeállított névsor a későbbiek során majd alapul szolgálhat az alapos történelmi kutatásokhoz. Abban is bízom, hogy sikerülni összehangolni az általam vezetett bizottság tevékenységét annak

a magyar-szerb akadémiai történet-sz-bizottságnak a munkájával, amelyet a két ország közösen hozott létre. A tömegsírok feltárása azonban kétségtelenül lassan megy, ez ugyanis viszonylag sok pénzbe kerül. Nem vagyok elégedett az elértekkel. De tudni kell, hogy sírfeltárást az országban csak a bíróságok végezhetnek. Mi csak kezdeményezői lehetünk egy-egy ilyen folyamatnak. A bíróságok részéről viszont e tekintetben hiányzik az akarat. Szerintem a tömegsírok feltárásának szimbolikus jelentőséget kell tulajdonítani. Legyünk racionálisak. Eddig kb. 250 tömegsirt vettünk nyilvántartásba. Meggyőződésem, hogy nem kell mindegyiket feltárni. Erre Szlovéniában sem voltak képesek, és leálltak vele, pedig gazdagabbnak számítanak Szerbiánál. Ennél fontosabb, hogy néhány, szimbolikus jelentőségű tömegsirt meg kell nevezni és fel kell tární Vajdaságban is, mivel szűkebb Szerbia területén már sor került néhány tömegsír kihantolására. Nyugat-Szerbiában, Kragujevacon most fejezzük be a munkát. Azoknak a tömegsíroknak a feltárását tartom elsősorban indokoltnak, ahol tudjuk, hogy pontosan hány embert és kiket végeztek ki. Ez így volt pl. Boljevac településen.

- Közel hetven évvel a tömeggyilkosságok után kimondható-e, hogy nincs politikai akadálya a tényfeltárásnak?

- Nagyvonalakban kimondhatjuk. De vannak és lesznek olyan politikai erők, akik ha nyilvánosan nem is, de burkoltan megpróbálják hátráltatni a tényfeltáró bizottság munkáját. Ettől függetlenül a tudományos kutatás halad előre. Viszont azt ki kell mondani, hogy ezekhez a kutatásokhoz még mindig hiányzik a megfelelő anyagi támogatás. Ezért azt mondom, hogy a tényfeltárás gyorsasága és minősége nagyban függ attól, hogy mivel rendelkezünk. E tekintetben korlátozottak a lehetőségeink. Örülök annak, hogy a sajtó nyitott a kérdéssel kapcsolatban. Ez új, ugyanis amikor én bő tíz évvel ez előtt elkezdtem ezzel a témakörrel foglalkozni, akkor még nagyon kevesen mertek ehhez hozzányúlani és a levéltárak is nehezen hozzáférhetőek voltak. A nyilvánosság előtt beszélnünk kell ezekről a kérdésekről, mert csak a dialóguson át juthatunk el az igazság megállapításához. Ez pedig az első és a legfontosabb lépés a megbékélés felé vezető úton.

Ternovác István